

БОГОСЛОВЉЕ

ИЗДАЈЕ
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ
У БЕОГРАДУ

ГОДИНА III (XVIII)

СВЕСКА 1 и 2

РАЗМИШЉАЊА О ВАСЕЉЕНСКОМ САБОРУ

Мисао о потреби сазивања васељенског сабора није нешто ново. У православној цркви она се већ одавно јавља, без обзира на то да ли се ради о једном васељенском или, пре тога, о једном свеpravославном сабору. Овим питањем се, на пример, бавио тзв. Свеpravославни конгрес у Цариграду 1923 године, па Свети синод Српске православне цркве који је био решио да свим источним патријарсима упути предлог и позив да се 1925 године одржи васељенски сабор у Србији и, најзад, Ватопедска претсаборска конференција из 1930 године. Најновије пак вести, које су 25 јануара ове, 1959 године, потекле из Ватикана, говоре о томе да је и папа Јован XXIII истакао, између осталог, потребу сазивања васељенског сабора. Сабор би, како изгледа, требало да се бави и питањем успостављања хришћанског јединства. И ова мисао за Православну цркву, која се свакодневно моли Богу за сједињење свих цркава, не би, дакле, била нешто ново и неочекивано. Све је ово, а нарочито значај основних идеја које су у вези са овим питањима, дало повод овим размишљањима. Она су покушај синтезе схватања тих основних идеја од стране истакнутих претставника православне цркве и њене црквене науке.

*

Хришћанство је по своме пореклу свеопште богосиновство, а по својој примени универзално братство. За све хришћане постоји јединство живота по пореклу и по функционисању на целом путу, докле год Бог не буде „све у свему” (1 Кор. 15,20). Хришћанство по самој својој природи неминовно ствара братско општење у активном раду на узајамном напредовању њиме највиших интереса благодатног богосиновства које треба да се оваплоти у животној сарадњи целокупног братског подвига, да би се сви заједнички и подједнако „сазидали за духовни стан Божји” (Еф. 2,22). Сама суштина хришћанства, дакле, неизоставно ствара братску солидарност.

Православне цркве чувају јединство духа у савезу мира. Оне се држе и дејствују на темељу унутрашње нераздвојености и њоме савлађују све спољње подвојености, сливајући се у јединству свога живота у Христу Исусу и помажући једна другој у труду на општу корист. Братске узајамне односе не остварују оне само јединством вере и љубави у њиховим благодатним божанским праосновама. Ако ми устима исповедамо различито, ипак срцем подједнако верујемо у једну истину Христову, која ствара у свих јединство благодатног живота у делу вере, труду љубави и тврдој нади (1 Сол. 1,3). Не може дакле бити у Христу разлике и не треба да буде у хришћана ничега осим узајамног општења у јединству благодатног живота и солидарног братског труда.

Православна црква не зна за новине (католички), али то не значи да је она музејска окамењеност или дегенеративна реакција, слично евионитству. Она је у свом ревнском конзервативизму жива река благодатне пуноће хришћанског живота, која рађа унутрашње осећање јединства сазнања нашег са нашим апостолским праоцима. Стога је антикултски и антиаскетски дух реформације туђ православљу. Православна црква живи у пуном догматском миру. Њој су стране бриге око оригиналности сопствене догматике, канонике и литургике. Између њеног данашњег и јучерашњег дана не леже никакве револуционарне пертурбације. Из двадесетог века она непосредно гледа у девети и утврђује истоветност свога сазнања данашњег дана са својом античношћу. Чистота старе црквене вере је главна победа православне цркве над искушењима времена.

Православна црква нема организациону формулу за своје историјско постојање, која би била довољно независна од нације и државе. Стога је у старини, поводом догматских спорова, удаљавање од грчког национализма и империјализма било важан узрок отпадања од јединства цркве читавог низа националних цркава: јерменске, сирских, коптске и етиопске. Један од неуспеха хришћанства је неспособност хришћанског света да сачува и утврди јединство цркве. Јединство цркве није само мистички циљ по себи, „да сви буду једно“ (Јн. 17,21), него и средство, оруђе за успешно испуњавање задатка цркве у њеном историјском раду: остварењу Царства Божјег на земљи, христијанизацији целог живота, покоравању свих под ноге Христове (1 Кор. 15,24—28).

Није ли то највећа саблазан што смо се ми у име једнога Христа толико раздвајали, огорчавали и непријатељски понашали? Док је с једне стране прозелитизам чисто фарисејског типа постао своје врсте болест новог римокатолицизма, с циљем да се цео свет приведе подножју римског престола, догле се, с друге стране, на Истоку радије претпоставља полумесећ са звездом. Међутим, конфесионална искључивост је неумесна за општехришћанску солидарност. Она доноси конфесионални фанатизам који неминовно прелази у конфесионални шовинизам са свим жалосним плодовима сличних покрета. Насупрот томе треба самом природом хришћанства да се ствара основни поглед, — животни и активно хришћанско узајамно општење.

*

Суштина православља се не одређује само одлукама васељенских сабора, јер је, с једне стране, православље постојало и пре њих, а с

друге — они ни изблиза не исцрпљују сву његову садржину. А Црква је — не учење, не доктрина, већ благодатни живот моћју Светога Духа. Једна од њених најлепших карактеристика је саборност која лежи у основи црквеног устројства. „Посланица Источних патријараха” не зна за спољашњи орган непогрешивости, јер се очување истине ту поверава црквеном народу, као телу црквеном. Васељенски сабор нема спољашњи формални ауторитет. Он постаје васељенски у сазнању, са сазнањем и кроз сазнање цркве. Он добија ауторитет непогрешивости услед своје сагласности са црквеним сазнањем. И догмати, дакле, имају силу по мери тога уколико их прима црква. Јер догмати су „само логичка пројекција надлогичког начела, израз у речи онога што се у самој ствари не може сместити у речи.” Када се дакле говори о догматским одредбама треба говорити не толико о њиховој истинитости или лажности, колико о њиховој црквености (католичности, саборности) или јеретичности. А ако је догмате црквено сазнање већ примило, они добијају ауторитет непогрешивости. Стога сабор нема важност у својству непогрешивог ауторитета у стварима вере, који ни он не поседује, већ у својству средства за буђење и испољавање црквеног сазнања, а такође и важност највишег органа црквене власти.

Полазна тачка у успостављању прекинуте васељенске саборне делатности цркве могла би да се нађе у пређашњим саборима. Истина, стара форма васељенских сабора не може да се понови буквално. Уостао, и улога и значај државне власти нису били једнаки на свим саборима, него су се стално мењали. Јер ни Св. писмо ни канони не дозвољавају мешање државне власти у унутрашње послове цркве. Стога и право сазивања сабора није припадало царевима. Васељенски сабори су сазивани на иницијативу самих епископа, обично цариградских. Сасвим је друга ствар што остварење саборности није било могуће без помоћи државне власти. Стога су сабори и сазивани на Истоку, а не на Западу. Да би пак један сабор заиста био васељенски (οἰκομενική σύνοδος), потребно је с једне стране да учествују све обласне цркве, да су одлуке примљене од свију цркава и од свега клира и народа, а с друге стране да су и питања вере (θεοί) и дисциплине (κανόνες) васељенског значаја и да се у одлукама излаже у појединостима оно чега су се у основи сви, увек и свугде држали.

Досад се потреба за сазивањем васељенског сабора најчешће помињала у вези са изменом једног или другог канона, а не ради неког верског питања. Међутим, главни предмет васељенског сабора је утврђивање и објављивање Богом установљених хришћанских догмата вере. Првих седам васељенских сабора су и сазивани због верских питања. Због тих питања је био још и Цариградски сабор 879—880 године. Истина, васељенски сабори су се бавили и питањима црквене дисциплине и решавањем разних питања личног карактера и издавали односне каноне. Ово им је пак био споредан посао. Канони су били изазвани приликама и потребама цркве односнога доба „и имају важити све дотле, док постоје исте прилике и потребе”. А васељенски сабор је васељенски стога што засведочава васељенску истину цркве, истину вечну и неизменљиву. Каноне пак могу издавати и помесни сабори. Обавезна снага једнога канона сасвим је независна од тога да ли је исти канон издао или санк-

ционисао један васељенски сабор. Његова снага зависи од законодавне власти самосталне помесне цркве која га примењује или издаје нови. Напр. Цариградски (прво-други) сабор 861 године је изменио неке одредбе васељенског сабора. Његове пак каноне су примиле све помесне цркве, иако нису санкционисани од стране једног васељенског сабора.

Сабор је — а не нешто друго — био највиши фактор који је регулисао сам живот у нераздељеној цркви, а саборност највиши нормативни регулатор црквеног устројства. Верност предању за њега је пак највиши критеријум истине, јер се само сагласност саборских одредаба са предањем јавља као услов њихове рецепције од стране целе цркве. Основе хришћанске вере су вечне и стога независне од услова, времена и места. Дисциплинарни канони су, напротив, месног карактера и прелазни, па стога и изменљиви. Зато су данас многа питања дисциплинарног карактера, за која постоје изрични канони, сасвим друкчије нормисана у разним аутокефалним црквама него што то канони прописују. До седмог века важила је, напр., норма да епископ буде жењен. „Друштвени назори тога века изазвали су потребу да се та норма измени, исто као што би друштвени назори данашњег века могли изазвати потребу да се то питање опет друкчије реши.”

*

Једно од питања које се директно поставља било би питање односи цркве према државној власти. Ово је питање вере, јер је у вези са догматским учењем о цркви. Стога би, као што је већ на једном месту речено, будући васељенски сабор требало да изведе анакатарсис, очишћење хришћанског сазнања од преживелог многобожачког погледа на свет у питању односа цркве и државе и да тачно формулише црквену догму о овом питању, наравно у сагласности са јеванђелским учењем. Друго главно питање било би питање уједињења у првом реду римокатоличке и православне цркве. Иза ове идеје о уједињењу не би смела да се скрива мисао о супремацији или потчињавању. Уједињење се мора схватити као слободно сједињење у вери и љубави, а не као сједињење у потчињености. Може се говорити о унији, али без примата римског првостештеника. Стога, по једном мишљењу, дело уједињења цркава није питање сагласности теолога, већ подвиг вере и љубави. Дух љубави не дозвољава да се говори о победама једне вероисповести над другом. Зато се узајамно разумевање Истока и Запада не може постићи никаквим комбинацијама, уступцима и погађањем, већ само међусобним зближавањем и духовним сусретима, нарочито духовним опитом.

Ако се жели право, истинско, потпуно уједињење, онда не треба од себе скривати његове многобројне тешкоће, не само животне, психолошке и културне, већ и религиозно-догматске, па још и оне које се састоје у целом низу нових римокатоличких догмата, па и оне због унијатског прозелитизма. Слобода је неодузимљива одредба православља. Велика је саблазан одрећи се слободе ради следе покорности, као што је то напр. у конструкцији папизма. Слобода као основно начело право-

славља ниуколико не смета цркви да буде јерархична у смислу поделе на клир и паству. А чување црквене истине у сазнању и осећању припада целом црквеном народу, целом телу цркве.

Потребан је, најзад, пре свега прекид међусобне борбе хришћанских вероисповедања, прекид саблазни раздора цркава. Егоистичка полемика треба да престане и да завлада љубав која се, по речима ап. Павла, „не радује неправди, али се радује правди; све сноси, све верује, свему се нада, све трпи” (1 Кор. 13,6—7). Чињеница је да је објављена и досад практикована папска супремација *de jure divino* највећа сметња успостављању јединства православног Истока са Римом. Многи интерконфесионални спорови су досад обично злоупотребљавали Библију. А чињеница је да кривично испитивање не може довести ни до узајамног помирења нити до обостраног убеђења. Не би требало „цедити комарца” (Мт. 23,24). Јер, о уједињењу напр., могу да говоре само оне заједнице које се узајамно признају за цркву. У противном, може бити речи само о присаједињењу и потчињењу.

Чедомир С. Драшковић